

Bogdan Suceavă: Noaptea când cineva a murit pentru tine. Iași, Polirom, 2010.

1988 októberének egyik szombatján, mikor eltávozáson voltam a hadseregből, találkoztam otthon Mihai nagybátyámmal, aki a lovas felderítőknél szolgált. A keleti fronton egészen Grúziáig jutott lóháton. Sokat mesélt arról, hogyan harcolt ő az első vonalban azon a fronton. Aztán hozzátette:

– A mi hadseregünkhöz képeztem a mai hadsereg valóságos elitalakulat.

Hogyhogy elitalakulat, kérdeztem, hiszen nagyon jól láttam, milyen problémákkal küzd a hadseregünk.

– Igazi elitalakulat – makacskodott nagybátyám –, hiszen ma egyforma bakancsot húzhat sz mindkét lábadra.

Erre gondolt ő mindenekelőtt. S az az igazság, hogy a hadsereg tényleg a pokrócokkal és a bakancsokkal kezdődik, s ha valaki nem így vélekedne, az bizony nem sokat értett meg az egész gépezetből.

S minden gépezet így működik. Íme, itt van például képzeletünk zászlóshajója, első számú belső ellenségünk, a Bukaresti Steaua. Micsoda tökéletes gépezet, gyalogságunk végső diadala, aki saját vizein torpedózta meg a Barcelonát, s elhittette velünk, hogy a világ élvonalába tartozunk. Már mint hogy mi, románok, a világ élvonalába tartozunk. Alig vártam 1989 tavaszán a Bajnoksapatok Európa Kupájának döntőjét. Akkor már szakaszvezető voltam és másodéves, éreztem a nyár közeledtét, a leszerelésem időpontja is egyre közelebbinek tűnt. Elképzelhetetlennek tartottam, hogy a Steaua, a csúcsmódban lévő Hagival és Lăcătușsal a soraiban, be ne fűtsön a Milannak. Így képzeltem én. Igaz, titokban csodáltam a Milant, s legértékesebb otthoni talizmánom épp egy rosso-nero zászló volt, amit fölsegeztem az ágyam fölé a falra – de azon az estén valami másról volt szó. A Steaua a hazámat képviselte. A Milan nemzetek fölötti valami volt, a nemzetközi töke által létrehozott absztrakció, Rijkaarddal, Gullittal és Van Bastennel, ők voltak a mazsola az olasz kalácson, velük szemben pedig ott voltak a mieink, a Steaua focicsapata, ami épp úgy nézett ki, mint a szakaszunk, két magyarral és egy szerbvel a soraiban, éppen mint a valóságban, nyilvánvaló tehát, hogy velük kell tartanom. Azon az estén a Steaua volt az ország, és Hagi volt az ő egyedüli prófétája. Közismert, hogy mi lett a történet vége, a Steaua monumentális pofonba szaladt bele, négy gólt kapott, s egyet sem rúgott. A meccs után kimentem a lépcsőházba, ahol az egységünk zászlaja díszelgett, s tehetetlen dühömben sírtam egy sort. Csak egy percig tartott az egész. Egyedül. Úgy néztem a zászlóra, mint valami szörnyetegre, akinek már születésünk előtt följárnlottak minket, s most éreztem először életemben, hogy ha csodákat várok attól a kelmedarabkától, bizony alaposan túllövök a célon.

Tulajdonképpen egyetlen zászlónak sincs önmagában ereje. Csak akkor van ereje, amikor a nevében követsz el ezt vagy azt. Mikor parancsszóra térdelsz le előtte, vagy budit pucolsz a haza nevében, akkor a zászló nem sokat ér. De ha arra késztesz, hogy egyedül, senkitől sem kényszerítve tegye valamit a nevében, akkor már más a helyzet. Olyan ez, mint az örület, ami erőt ad az örülnök, s béna kacsából sasfőkévé változik.

Azóta megváltozott a világ.

Azóta más világot élünk.

1989. december 25. Délután. Senki nem tudja, hol van Ceaușescu. A járókelők tőlünk érdeklődnek, hogy hol van Ceaușescu. Már csak mi négyen maradtunk az Amerikai Könyvtár előtti ellenőrzőpontnál.

Körülöttem, az utcákon, a zászlókból már kivágták a címet. Ez a zászló már nem ugyanaz a zászló. A kommunista címet kivágták belőle, s a haza heraldikai ábrázolásához most hozzátartozik a nemet mondás is, s ez a nemet mondás sokkal fontosabb és súlyosabb minden korábbi kijelentésünknél. Mennyi idő is telt el a Steaua–Milan BEK-döntő óta? Mindössze néhány hónap. De egy világ múlt el azóta. Most az utca közepén állok, s mintha a Forradalom ügyét szolgálnám. Egy utcai ellenőrzőpontnál ténykedek, ami bármikor átváltozhat barikáddá vagy sáncerdőfémmé, ami már tényleg az Ügyet szolgálja. Persze, Le Ceaușescuvall, tiszta szívből akarom ezt én is, de ha valaki azt üvöltötte, hogy Le a Steauával, vagy Le a Dinamóval, azzal már nem értenék egyet, mert egy dolog megszabadulni Ceaușescutól, s megint más megválni azoktól a szimbólumoktól, amelyekkel körülvette magát, s amelyek képzeletünkben nem a legfőbb parancsnok személyét, hanem egy sokkal magasabb szintű valamit támogattak.

De hát miféle világ volt az a tegnapi? Mire támaszkodott? Nos, mindenre, ami a legmélyebben gyökerezik bennünk.

1988. december elsején, más szakaszokkal együtt, minket is fősorakoztattak, s elvonultunk az amfiteátrum felé, ahol munkanapokon a zenekar órákon át gyakorolta szabad ég alatt a katonai indulókat. Hihetetlen egy zenekarunk volt, csupa zenekedvelő őrmester, a Szekuritáté ruháiban, mintha vidéki zenekarok virtuózai adták volna találgatást egymásnak. Hihetetlen egy zenekar volt, el nem tudtad volna képzelni, hogy azok a hangászok a Szekuritáté kék paroliját viselik. Aznap viszont ezek a zenészek nem voltak az amfiteátrumban.

Parancsot kaptunk, hogy üljünk le. A padok még vizesek. Azelőtt való este esett az eső, s a deszkák még nem száradtak fel.

Négyszögű amfiteátrum volt, ahol kosárlabdázni is lehetett volna, ha nem lett volna túl kicsi a pálya. Se kosárpályánk, se kapu sehol, tehát nem azért építették, hogy sportolni lehessen rajta. Talán már

eleve ilyen szabadtéri összejövetelekre gondolhatt az építő, ahol nagyobb állomány is elfér, nem csak egyetlen osztályterem népe. Vagy tíz percig várakoztunk, boldogan, hogy telik az idő, s nem az erdőben futtatnak céltalanul. Csend volt, bár itt-ott szép lassan elindult a terefe. Egyik hadnagy ránk is reccsent, hogy kuss legyen!

S akkor megjelent Balcan őrnagy, keskeny homlokával, sötét hangulatot árasztva maga körül. Néhány papírlap a kezében. Akkoriban ő volt a géhás főnökünk, vagyis a logisztikai parancsnok helyettese, a katonaingek, bakancsok és sátorlapok legfőbb adminisztrátora. Csodálkoztam, hogy épp ő tetszeleg a ceremóniamester szerepkörében, mert hallottam, hogy számviteli problémákkal küszködik, és

nyomozás folyik ellene, valaki úgy jellemezte az egészet, hogy ez a század legnagyobb és legpitánerebb bűnügye, holmi pokróclopásról volt szó, amit Balcan őrnagy szolgálati gondatlanságnak próbált beállítani. Ő dirigált a raktárosnak, akit két héttel később le is fokoztak, mert túl sok használt bakancsot merészelt leírni. S ezt az őrnagyot jelölték ki ama reggelen, hogy a haza hangja legyen.

Ő volt az az ember, aki a kantin bejáratánál várt bennünket, s miután hat órán át kergettek a havas esőben, izzadtn és sárosan, ránk ordított, hogy gyorsabban ülünk le, szigorúan tizenként, alumíniumtárcával a kezünkben, szimmetrikus rendben, természetesen csak akkor, ha kegyeskedik kiadni végre, feltétlenül rekedtes hangon, a Leülni! parancsszót. Ő segített nekünk emészteni, folyamatosan ordítva ránk, a nap legfeszültebb perceivé változtatva a reggelit, az ebédet és a vacsorát. Gyorsabban, idióta, gyorsabban, hallottam minden pillanatban. Nem nyughatott, amíg alaposan ki nem gyalázkodta magát. Ha ő is ott volt, a kaszárnya légerré változott, főleg, ha azt is figyelembe vesszük, hogy senki nem önszántából került oda. Ordított a mosdóban, ha éppen ő volt az ügyeletes tiszt, gyorsabban, közlegény, gyorsabban, gyorsabban, a hisztéria legmagasabb fokáig emelve a feszültséget. Ugyan miért gyorsabban? Hiszen a bakák anélkül is mindenben az előírtak szerint jártak el. Egyedül ő kérte, hogy a folyosón, ahol a hálónk volt, futólépésben menjünk el a parancsnok ajtaja előtt, akkor is, ha frissen mosták föl a folyosót, és úgy nézett ki, mint a jégpálya. Egyedül ő kérte, hogy növeljük az iramot, ha kiképzésről jöttünk vissza, s képes volt az egész szakaszt megbüntetni, ha nem díszlépésben tisztelegtünk neki, mintha tábornok lett volna, akivel szerencsétlenségünkre összefutottunk valamelyik sétányon.

December elseje reggelén, minden bevezető nélkül, fölsétált a pódiumra vezető három lépcsőfokon, s olvasni kezdte az előre megírt szöveget. Vajon ő írta-e egyáltalán? Vagy a Parancsnokságtól kapta? A szöveg bikkfanyelvéből és a kibogozhatatlan gondolatok vadhajtásaiba gabalyodott kincstári patriotizmusból ítélve az ő műve volt. Még ma is emlékszem a címére. December elseje, minden románok ünnepe. Rögtön a mateiaş-i mauzóleum jutott eszembe, amelyik azokra a katonákra emlékeztet, akik a Kárpátok védelmében estek el a túlerőben lévő Osztrák–Magyar Monarchia csapataival vívott ütközetekben. Hát ezért haltak meg ők? Hogy áldozatukra ilyen semleges-sietős hangon emlékezzenek, s épp egy pokróctolvaj felolvasásában, aki alig várja, hogy befejezze a litániát? Mert Balcan őrnagy monoton hangon, hadarva rohant át a gépirásos fogalmazvány sorain. Nem az idegesített a legjobban, hogy egy tolvaj emlékezik az elzoltott hét évtizeddel elesett katonák áldozatára, hanem az egyhangú lálalás, ahogy előadta ezt a megemlékezést, az az unalomteli hang, amelyikből a süket is kihallhatta, hogy nem érdekli az első világháború időszakában hozott áldozat, nem érdekli semmi, csak az, hogy megszabaduljon a felülről rárótt feladattól. Ha képesnek gondoltam volna az őrnagyot ilyesmire, azt hittem volna, hogy a nemzetfogalom lenyűgöző megcsúfolása zajlik a fülem hallatára. De az őrnagyot nem érdekelték a finom részletek. Őt az érdekelte, hogy tizenöt perc alatt végezzen a hat gépelt oldallal, s baszom az anyját, ezt a feladatot meg is oldotta, igazán nem állíthatom, hogy ne oldotta volna meg. Az őrnagyot nem érdekelte a jelenlévők véleménye. Nem az volt a fontos. Csak az számított, hogy ő volt az őrnagy, míg a haza nedves deszkáin megkövülten figyelő kétszáz ember csupa egyszerű baka, az 1918. december elsejei egyesülés kései áldozatai. Elő van írva a programban, hogy konferenciázni kell. Hát akkor túl leszünk ezen is, a kurva anyját neki. Mintha ezt mondta volna. Miközben ő olvasott, megfigyeltem, hogy két kollégám, Árpád és Jóska feszültebben figyel, mint a többiek. Vajon a szöveg többes szám első személye lett volna a hibás, amelyik mindig a mi, románok kifejezést használta, a legpatetikusabb hangnemben? Szégyelltem magam előttük Balcan őrnagy és a felolvasott szöveg miatt. Nem tudom, hogy Árpád és Jóska arra vágott-e, hogy épp ebben a hadseregben szolgáljon, de egy dologban biztos vagyok: valahányszor az őrnagy mi, románok-at mondott, kollégáim jó néven vették volna, ha rájuk nem vonatkozik ez a kifejezés. Három perc után már fuldokoltam a szégyentől és az undortól, mert az őrnagy egyre gyorsabban hadart, valósággal belegázolt a szövegbe. Őt perc múlva már nem kívántam egy zászló alatt szolgálni vele. Egyre inkább úgy éreztem, hogy epével és gyomorsavval telik meg a szám. Az őrnagy katonáink hősiességéről olvasott, miközben jól tudtam, hogy ő igyekszik megtörni a katonák ellenállását, kitartásukat és erényeiket dicsőítette, miközben jól tudtam, hogy képes egy órán át üvöltöni az ebédlőben, hogy biztos legyen benne: annak a hatszáz éhes szerencsétlennek már sem a hagymamártás, sem a nyomokban sonkát is tartalmazó paszulyfőzelék, sem a brómmal teli teával fűszerezett fekete kenyérsarok, sem a desszertként felszolgált keksz nem esik jól. Gyorsabban, közlegény, gyorsabban, mondta Balcan őrnagy, akire az a feladat hárult, hogy megemlékezék Erdély anyaországgal való egyesüléséről. Imádta, ha fülébe ordíthat az embernek. Tíz centi távolságról ordított az én fülemben is. Hogy felejthetném ezt el valaha?

Most az utcán vagyok, az Amerikai Könyvtár előtt, s egyszerre kővé dermedek a csodálkozástól: egy milicista őrnagy közeledik az ellenőrzőpontunk felé az útkereszteződés közepén. Megáll mellettünk háborús szerelésben, a gyalogság egységapjával a fején, csizmában. Harcias légkör körülötte, de nagyon barátságos, mert a milícia a kommunista párt vezetése ellen fordította fegyvereit, és most már a forradalom milíciája. A milícia a néppel tart.

Mindezt nagyon jól tudom.

Hátat fordítok neki, és elnézek észak felé.

Hóbortos, borzas hajú, rövidlátó, kidülledt szemű vénember tart felém, rám mutat, majd így szól:

– Azt hiszed, hogy te csinálod a forradalmat? Lófasz és esti fény, mert a forradalom már régóta készen van.

Hátrálok egy lépést, de ő nem tágít, megragadja a karomat, és csak mondja, és mondja. Eleinte nem értem, mit beszél, aztán figyelmesebben hallgatom, megpróbálom fogatlan szájáról olvasni a szavakat. Van neki egy elmélete, és most elmondja nekem is. Mindenkinek elmondja, aki meghallgatja. Aminek el kellett dőlnie, az már eldőlt. Le vannak osztva a lapok, és se hozzád, se az ismerőseidhez nincs közük. Főlösképpen tüsténkedsz Bukarest utcáin, semmi értelme az egésznek. Azt hitted, hogy a történelem alakítójává válhatsz, hogy te fogod megváltoztatni a világot, te fogod jó szándékkal és tiszta energiával fölváltani a valóságot, de mindez egy nagy rakás szar. Menj haza, akkor esetleg megúszhatod. Akik elsőnek érnek haza, azok lesznek a legelső boldogok. Akik holmi nemes eszméket látnak körös-körül, a temetőben végzik, azok mellett, akik nem tudtak kitérni a halál elől, s látni se láttak mást, csak a tél hideg tükrét. Valami ilyesmit akar mondani az öreg, összevissza beszélve, köpködve, mintha káromkodna. Valamiért, nem tudom, miért, ez a jelenés és az ő prófécijája félelemmel tölt el.

Kategoria: vers, próza

Denumire autor: Bogdan Suceavă

Látó Szépirodalmi Folyóirat